

## BÖLÜM 10

# KORPORATİST-MUHAFAZAKÂR REFAH MODELİ ÜLKELERİNDE VE TÜRKİYE'DE AİLE YARDIMLARI

Ahmet Fatih AYDEMİR<sup>1</sup>

### 1. GİRİŞ

Dünyada sosyal politika alanında gerçekleştirilen reformların sistematik dönemi sanayileşme sonrasına rastlamaktadır. Sanayileşme neticesinde yoğun işgücü talebini karşılayan işçiler; çalışma şartlarının (fazla çalıştırılma, küçük yaşta çalıştırılma) ağırlığı ve sosyalizmin etkisiyle birlikte Batı Avrupa devletlerinde sosyal politikalar ile ilgili uygulamaların hayata geçirilmesini sağlamışlardır. Sanayileşmenin yoğun olduğu Avrupa'da sosyal politikanın hedef kitlesi sadece işçilere yönelik olarak başlamış olsa da sonraki süreçte ülkelerdeki tüm vatandaşları kapsayacak bir sosyal güvenlik programı haline gelmiştir.

Sosyal yardımlar ile ilgili Osmanlı devleti döneminde uygulama alanı bulan faaliyetlerde vardır. Osmanlı devletinde İslam inanç ve uygulamalarının etkisini taşıyan sosyal alanda bazı uygulamaların (zekât, fitre, sadaka) olduğu bilinmektedir. 19. yüzyılda Avrupa'da sanayileşme sonrası işçi hareketleri sonucu uygulanmaya başlanan sosyal politikalar Osmanlı Devleti'nde ilk aşamada hayata geçirilememiştir. Bunun başlıca sebepleri, toprak rejimi başta olmak üzere üretim ve vergilendirme farklılıkları, kapitalist ilişkilere ve burjuvazime izin vermeyen iktisadi ortam bunlar arasında sayılabilir. Sanayi devrimi sonrasında Osmanlı İmparatorluğu'nun da içinde bulunduğu ekonomiler kapitalizmin etki alanı içerisine çekilerek ve zamanla ucuz mal tedarik edilen açık pazarlar haline gelirken, Batı Avrupa ekonomileri ise kitlesel üreticiler haline gelmişlerdir. İlerleyen zaman içerisinde aydın ve yurtdışında eğitim görmüş kesimlerin baskısı ile sosyal politikalar Osmanlı devletinde uygulama alanı bulabilmiştir. Sosyal politika alanında II. Abdülhamit'in yaşlı, hasta, çocuk, kadın ve kimsesizler için uyguladığı politikalar sosyal politika alanında önemli adımlar olmuştur.

Sosyal politika kapsamında aile ve çocuk yardımları sanayileşme sonrası Avrupa ülkelerinin gündeminde yer almış olsa da II. Dünya Savaşı'na kadar ciddi bir ilerleme sağlanamamıştır. II. Dünya Savaşı sonrası büyük yıkım yaşayan Avrupa,

<sup>1</sup> Dr.Öğr.Üyesi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, aydemir@atauni.edu.tr

sosyal politika alanında ortaya koyduğu ciddi uygulamalar ile 1970 yılına kadar sosyal refah anlamında “altın çağ” diye adlandırılan dönemin yaşanmasını sağlamıştır. 1970 yılından sonra durgunlaşan sosyal yardım politikaları her Avrupa ülkesi anayasasında yer aldığı gibi, Avrupa Birliği sözleşmelerinde de sosyal uygulama alanları ile ilgili düzenlemeler yer bulmuştur.

Bu çalışma ile Korporatist-Muhafazakar refah modeli uygulanan (Almanya, Belçika, Frans, Lüksemburg) ülkelerdeki aile ve çocuk yardımları ile Güney Avrupa refah modeli içerisinde tanımlanan Türkiye’deki aile ve çocuk yardımları karşılaştırılmıştır.

## **2. KORPORATİST-MUHAFAZAKÂR REFAH MODELİ (KITA AVRUPASI) ÜLKELERİ VE TÜRKİYE’DE AİLE YARDIMLARI**

### **Almanya**

Sosyal devlet, sosyal politika geliştirerek vatandaşlarının temel gereksinimlerini karşılamak ve onların yaşam koşullarını iyileştirmekle yükümlüdür ve sosyal politika aracılığıyla, geliri yeniden dağıtma, ekonomiye müdahale etme ve düzeltme, bireyleri koruma ve güçlendirme görevlerini yerine getirmektedir. Sosyal devlet, çağdaş bir devlet anlayışı olarak, sanayileşmenin doğurduğu olumsuz sonuçlarla birlikte ortaya çıkmıştır. Fabrikalarda, kötü koşullar ve düşük ücretle, çalışmak zorunda kalan erkekler, kadınlar ve çocuklar, temel gereksinimlerini karşılamakta zorlanmış ve saatlerce çalışmak zorunda kalmıştır. Bu da aile kurumunu olumsuz biçimde etkilemiştir. Sanayileşme, üretim biçimini yeni bir çağa taşıyarak devlet ve yönetim biçimini de etkilemiş ve sosyal devletin, ortaya çıkışına sebep olmuştur. Sosyal devlet, refah devleti veya sosyal refah devleti kavramları, aslında eş yada yakın anlamlı olarak kullanılır. Genelde sosyal devlet veya sosyal politika kıta Avrupası ülkelerinde; refah devleti veya refah politikası, Kuzey Amerika ve bir takım Avrupa ülkelerinde örneğin Anglo – Sakson ülkelerinde tercih edilmektedir. Yoksulluk ile mücadelede evrensel olarak kabul edilen en önemli politika muhtaçlığı tespit edilen ailelerin sosyal yardımlar ile desteklenmesidir. Yoksulluğun giderilmesinde aile ve çocuk yardımları oldukça önemlidir. Almanya’da ailelere yönelik politikalar *Açık Aile Politikası*, diğer bir deyişle siyasi literatüre de giren, belirgin olan ve kurumsallaşan politikalar olarak nitelendirilmektedir (Karabulut, 2011:137). 1949 Federal Almanya Anayasası (Bonn Anayasası) ile bireyler için bir düzenleme yapmamış olmasına rağmen, Almanya’da devlet düzeni “demokratik ve sosyal bir federal devlet” anlayışına sahip olduğundan ve bu anlayışa göre oluşturulmuş yasal düzenlemelerle sosyal güvenlik hakkı hem sosyal sigortalar, hem de sosyal yardımlar alanlarında önemli faydalar sağlamaktadır. Reform olarak adlandırılan kanunlarda en dikkat çeken özellik, muhafazakâr

sosyal devlet modeline uygun bir şekilde sosyal yardım ve hizmetlere ilişkin düzenlemelerdir. Bunun yanında aile ile ilgili, dinsel ve gönüllü kuruluşlara önemli işlevler yüklenmiştir (Gümüş, 2010:332).

Sosyal yardım sisteminin yasal yönden bağlı bulunduğu Almanya'daki sistem, 21.07.1999 tarihinde kabul edilen "Federal Sosyal Yardım Kanunu" (BSHG-Bundessozialhilfegesetz)'na bağlıdır. Bu kanun ile oluşturulan sosyal yardım sisteminde yer alan temel ilkeler şunlardır;

- a) yeterli gelire sahip olmayanlara yani kişisel çabaları neticesinde uygun bir yaşam düzeyine sahip olamayanlara yaşam refahı sağlamak,
- b) ekonomik bağımsızlığını elde edebilmesi amacı ile sosyal yardımlar vasıtasıyla yaşam kalitesinin artışında kolaylığa sebep olmak,
- c) bu bireylere farklı ödenekler ile desteklerde bulunmak, özel hukuk uygulaması ile yasal yoldan yardım sahibi yapmak olarak sıralanmaktadır (Karabulut, 2011:135-136).

Almanya'da aile yardımları sosyal yardım olarak uygulanmaktadır. Aile yardımları bir veya birden fazla çocuğu olan ebeveynlere ve aileleri ile bütün bağları kesilmiş olan çocuklara ve yetimlere verilmektedir. Yapılan aile yardımlarının finansmanı ise devlet bütçesinden sağlanmaktadır (Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik, 2012:49). Bu nedenle yardımı alacak ailenin Almanya'da vergi mükellefi olması ve çocuğun Almanya, İsviçre, diğer AB ülkeleri veya Avrupa Ekonomik Alanı ülkelerinde oturuyor olması gerekmektedir (Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik 2012:50). Almanya'da sosyal yardım alan kişi herhangi bir işe başladıktan sonra çalışmadığı dönemde aldığı sosyal yardımdan daha düşük olacak şekilde on iki ay boyunca sosyal yardım almaya devam edebilmektedir. Ayrıca kişiye uygun bir iş bulunması halinde, kişi önerilen iş teklifini reddederse devlet tarafından ödenen sosyal yardım miktarı yüzde yirmibeş oranında azaltılmaktadır. (Hacımahmutoğlu, 2009:42).

Almanya'da aile yardımları içerisinde önemli bir yere sahip olan ebeveyn parası, çocuk sahibi olan ailelerin yükünü hafifletmek için yapılan sosyal yardım programının bir gereğidir. Ayrıca istihdama katılmayıp kendi çocuğunu yetiştiren ebeveynlere bakım parası, tek başına yetiştiren ve nafaka ödemeleri düzensiz olan ailelere "geçim avansı" adı altında yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımlar "Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı" tarafından sağlanmaktadır (Albayrak, 2014:37).

Diğer taraftan ebeveyn parası adı altında, doğum yapan anneye çalışmadığından dolayı aile gelirinde azalma olmaması için yapılan yardım türü bulunmaktadır. Yapılan bu ödeme ailenin nüfusuna göre değişmektedir. Ayrıca haftalık 25

ile 30 saat arası kısmi zamanlı çalışabilecek annelere de yardım yapılmaktadır. Doğumdan sonra çalışmayan anneler için en az 300 Euro en fazla 1800 Euro arası, doğum sonrası kısmi zamanlı çalışan anneler için ise en az 150 Euro en fazla 900 Euro arası aileye destek için ödeme yapılmaktadır. (<https://www.bmfsfj.de/bmfsfj>).

Almanya'da yaşayan ve çalışan, yerleşim iznine veya ikamet iznine sahip yabancı ülkelerin vatandaşları, çocuğunun doğumundan sonra ebeveyn parası (Elterngeld) için başvurabilmektedirler (<https://www.research-in-germany.org/>).

Ailelere ödenen çocuk paraları ile ünlü devlet olarak bilinen Almanya'da çocuk paraları, peşin olarak ödenen vergilerin iadesi şeklinde gerçekleştirilmektedir. Mahsuplaşma yılsonunda gerçekleşmekte ve Federal İş Kurumu aracılığıyla çocuk parası ve çocuk zammı ailelere ödenmektedir (Albayrak, 2014:37). Bu yönüyle, çocuğu olan ve Almanya'da oturan herkesin çocuk parası alma hakkı vardır. Geçerli bir yerleşim izni yada belli amaçlara yönelik oturma izni olan yabancılar da bu hakka sahiptirler. Ancak dar bir çerçevede belirlenmiş koşulların yerine getirilmiş olması şartı ile, mesleki görevleri nedeniyle bir süre Almanya dışında yaşayan anne ve babalar da çocuk parası alabilmektedirler. (Özetle Sosyal Güvenlik 2018:7).

Hukuki durumları Avrupa Birliği'nin serbest dolaşım yasasınca düzenlenmiş ve Almanya'da ikamet edip serbest dolaşım hakkına sahip olan Avrupa Birliği ve Avrupa Ekonomik Bölgesi Vatandaşları (Belçika, Bulgaristan, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, İngiltere, İrlanda, İzlanda, İtalya, Hırvatistan, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Norveç, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, İsveç, Slovakya, Slovenya, İspanya Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Kıbrıs) ile İsviçre vatandaşları bir yerleşim iznine veya oturma iznine sahip olup olmadıklarına bakılmaksızın çocuk parası yardımını alabilmektedirler (<https://con.arbeitsagentur.de>).

Almanya uygulamasında çocuk parası ailede sadece bir kişiye verilmektedir. Anne yada baba istekleri doğrultusunda çocuk parasını alabilmektedirler. Anne ve baba boşanmış ise çocuklar kimin yanında yaşıyor ise çocuk parası ona verilmektedir. Çocuklar boşanmış anne yada babanın yanında yaşamıyorlarsa, çocuklar kimin yanında kalıyorsa (büyükanne, büyükbaba yada çocukların geçimine en çok kim katkı sağlıyorsa) çocuk yardım parası o kişilere verilmektedir. Çocuk parası alma yaşı 25 olmasına rağmen çocuk parası ödenenin, eğitimine devam ediyor olması yada eğitimine devam ederken haftalık yirmi beş saatten fazla çalışmaması şartı ile çocuk parası yardımından yararlanmaya devam edebilmektedir. Ayrıca askerlik hizmetini yapanlar için 25 yaş sınırı yoktur. Engelli, bakıma muhtaç bireyler için 25 yaş şartı bulunmamaktadır. Anne yada babanın engelli birey için devamlı çocuk parası alma hakkı vardır (<https://www.bmfsfj.de>).

Çocuk parası yardımı Almanya’da aileler için en önemli bir mali destektir. Bu sayede mali rahatlama katkısının doğrudan ailelere ulaşması sağlanmaktadır. Almanya’da birinci ve ikinci çocuk için aylık 192 Euro, üçüncü çocuk için aylık 198 Euro, dördüncü ve daha fazla çocuk için ayda 223 Euro olmak üzere her çocuk için ödeme yapılmaktadır. Çocuk parası yardımı 1 Ocak 2017 tarihi itibari ile revize edilmiş ve çocuk başı maksimum 170 Euro olacak şekilde düzenlenmiştir. Bu tarih itibari ile on milyar Euro ödenek çocuk yardımları için tahsis edilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılaması amacı ile yerel yetkili aile fonuna müracaat etmesi halinde asgari gelir düzeyi (anne-baba birlikte ise) 900 Euro’nun altında yada (sadece anne yada baba söz konusu ise) 600 Euro’nun altında ise aileye çocuklardan dolayı yapılan bir başka yardım kalemi bulunmaktadır. (<https://www.bmfsfj.de>).

Almanya çocuk parası yardımları ile nüfus artış oranını yükseltme amacı taşısa da hedeflediği oranın halen çok altındadır. Almanya doğum oranı halen ölüm oranının altında gerçekleşmektedir. 2015 yılında doğum sayısı % 3.2 artarak 737.630’a yükselmiştir ancak bu, 1990’da kaydedilen 905.675 sayısından çok aşağı seviyede gerçekleşmiştir. Fakat bu durum 1964’te gerçekleşen 1.4 milyon doğum sayısının neredeyse %50 altındadır (<http://www.reuters.com/article/us-germany-children-idUSKCN11A0P6>).

## Fransa

Aile yardımları ilk kez Fransa’da 1870’lerde kalabalık aileleri iktisadi yönden desteklemek amacıyla birçok idari hizmetlerde ve demiryollarında çalışan işçilerin normal ücretlerine ek olarak yapılan ödemeler şeklinde uygulamaya konulmuştur. I. Dünya Savaşı’ndan sonra ise aile yardımları ülke genelinde oluşan yüksek enflasyon sonucu işçiler üzerinde oluşan ağır yükü hafifletmek amacı ile kullanılan bir araç olmuştur. Aile yardımları 1918 yılına kadar bireysel olarak uygulanmış olmasına rağmen sonrasında ise işverenler tarafından oluşturulan “denkleştirme sandıkları” tarafından yapılmaya başlanmış ve ödemelerin yükü işverenler arasında dağıtılmıştır. Bunun sonucunda aile yapısında yaşanan değişme ve bağımlı çalışmanın yaygınlaşması gibi nedenlerle sosyal bir zorunluluk olarak ortaya çıkan aile yardımları işçi refahının artışı için vazgeçilmez bir sosyal politika haline gelmiştir (Karaca Kocaman, 2009:5).

Fransa, Sosyal Güvenlik Yasası’nın L. 512-1. Fıkrası’nda ; “Ülkede ikamet eden, bir yada daha fazla bağımlı (bakıma muhtaç) çocuğa sahip, Fransa vatandaşı yada Fransa vatandaşı olmayan bir kişi Fransa’da ikamet etmekte ise çocukları için aile yardımı alma hakkına sahiptir” hükmüne yer verilmektedir. Aile yardımları, meşru, gayri meşru, evlatlık edinilen yada yaşına kadar yetiştirilen çocuklar

için onların ebeveyn yada bakımlarını sürdüren (yiyecek, konut, giysi) kişilere Frans'a devleti tarafından ödenmektedir. ([http://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime\\_france/an\\_4.html](http://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_france/an_4.html))

Fransa'da aile yardımları sadece çocuk yardımlarından oluşmamaktadır. Vergi indirimi, sosyal güvenlik ivazları, gelir düzeyine bağlı olarak verilen ek yardımlar ve sübvansiyonlar gibi çeşitli yardımları kapsamaktadır. Fakat çocuk parası, nüfus artışını teşvik etmek amacıyla birinci çocuk istisna tutularak ikinci çocuktan itibaren verilmektedir. Fransa aile politikaları kapsamında çocuklar için yapılan nakit yardımlarının yanında hizmet ve mal yardımlarını içeren çok çeşitli politikalar uygulamaktadır. Bu durum Fransa'nın "açık aile politikasına" sahip olduğunu göstermektedir (Atatanır, 2011:151). Fransa'da mevcut aile yardımından faydalanabilmek için Fransa'da ikamet etme yada Fransa'da kalmalarında kararlılık sahibi (yani başka bir ülkeye bir süreliğine gitmiş olsa dahi tekrar Fransa'ya döneceği hususunda emin olma) şartları gözetilmektedir. Özetle; çocuk yardımlarından yararlanabilmek için Fransa'da yaşama şartı ile 25 yaş sınırı yeterlidir. Ayrıca yardımlardan faydalanabilmek için eğitime, uyum formasyonuna ve istihdama ilişkin faaliyetlere katılmaya hazır durumda olmak şartı aranmaktadır. Yardımlardan faydalanma amacı taşıyan kimse, yerel uyum komisyonu tarafından hazırlanan uyum faaliyetlerine katılmak üzere kendisine sunulan sözleşmeyi kabul etmek zorundadır (Karabulut, 2011:161).

Fransa, ülkede yaşayan tüm bireylere yaptığı aile yardımları ile toplumda bütünleşmeyi sağlayıcı bir rol üstlenme amacı taşımaktadır. Bu bütünleşmenin ne şekilde sağlanacağı bireyin toplum içinde bulunduğu özel durumuna göre değişmektedir. Fransa bireylere sağladığı parasal yardımlar bakımından diğer Avrupa ülkelerinden ayrılmaktadır. Örneğin, 55 yaşındaki dul bir kadına mesleki staj yerine kendi çevresinde faydalı olabileceği herhangi bir sosyal etkinlik önerilmektedir. Buna karşılık genç ve işsiz bir kişiye iş bulabilmesi amacıyla, yeteneklerini ve mesleki bilgisini artırabileceği bir eğitim ve staj programı uygulanmaktadır. Ancak toplumla bütünleşme ödevi, yapılan parasal yardımlar için bir koşul değildir. Tam tersine bu haktan yararlananlara sunulan bir imkân ve hizmettir (Kaya, 2009:52). Diğer taraftan finansal destek sağlayan aile politikalarının doğurganlık üzerindeki etkisi olumlu fakat sınırlı bir etkiye sahiptir. Yillardır süre gelen politikalar içerisinde, çocuk bakımının sağlanması ile çocuk bakım hizmetlerinin teşvik edilmesi, ailelerin çocuk sahibi olmasında ve kadınların işgücüne dâhil olmasında en etkili yol olduğu ve aile yardımlarına oldukça önem verildiği görülmektedir. ([https://www.un.org/en/development/desa/population/events/pdf/expert/24/Policy\\_Briefs/PB\\_France.pdf](https://www.un.org/en/development/desa/population/events/pdf/expert/24/Policy_Briefs/PB_France.pdf)).

Fransa’da Aile yardımı alan yaklaşık 5 milyon aile bulunmaktadır. Bu yardımları alabilmek için; ailelerin 20 yaş altı en az iki çocuğa sahibi olması, ikamet edilen bir adresin ve geçerli bir kimlik belgesi olması, (örneğin Avrupalılar için pasaport, Avrupalı olmayanlar için ilgili oturma izni yada göçmenlik belgeleri) şartları aranmaktadır. Eğer herhangi bir resmi adres yok ise CCAS’a (merkezi toplumsal eylem sosyal hakları) kayıt yaptırılması gerekmektedir.(<https://www.frenchentree.com/living-in-france/caf-benefits-in-france-10-things-you-need-to-know>)

Fransa’da Aile Yardımı ve Ödenen miktarlar aşağıda tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Aile Ödeneği İçin Ödenen Miktarlar	
Çocuk sayısı	Ödenen miktar
2 çocuk için	129,35 Euro
3 çocuk için	295,05 Euro
4 çocuk için	460,77 Euro
Ek çocuk başına	165,72 Euro

Kaynak:<https://www.frenchentree.com/living-in-france/caf-benefits-in-france-10-things-you-need-to-know/>

Ebeveyne ilk çocuk için 6 ay, ikinci çocuk için 24 ay, üç ve üzeri çocuk için 48 ay olacak şekilde tabloda gösterilen yardımlar ödenmektedir. Doğum sonrası ebeveynin işten tamamen ayrılması durumunda çocuk yetiştirme parası aylık tutarı 390.92 €, ebeveynin yasal çalışma süresinin maksimum % 50’den fazla olmayacak oranda çalışmaya devam edememesi halinde 252.71 €, ebeveynin hukuki çalışma süresinin % 50 ile % 80’i arasında olması halinde 145.78 € olacak şekilde bu yardımlar ilgililerine nakdi olarak ödenmektedir ([http://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime\\_france/an\\_4.html/](http://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_france/an_4.html/)).

## Belçika

Belçika, 1946 yılında ilk aile bakanlığının kurulması ile başlayan uzun bir aile politikası hikâyesine sahiptir. Aile yardımları ve okul öncesi eğitim sisteminin yaygınlaştırılması, ailelere sağladığı destek politikaları Belçika devletinin bir sosyal güvenlik sistemidir. Uygulanan çocuk parası yardımı, Avrupa’nın en cömert aile yardımlarından biri olarak bilinmektedir. Avrupa Birliği’nin aile koruma politikasına en yüksek önemi gösteren ve her ailedeki malî korumayı hedefleyen ve başaran ülkedir. Belçika, anne-babalar için ekstra masrafları doğrudan karşılamak için azami esnekliği olan, ailelere acil maddi destek sunduğu için en kapsamlı nakit yardımı sistemlerinden birine sahiptir (<http://www.perfar.eu/policy/family-children/belgium/10.05.2019>). Taşradaki yerel kurum ve kuruluşların sosyal



yardım kapsamında hedef kitleyi tespit edebilme ve onların ihtiyaçları hakkında bilgi edinebilme imkânları merkezi idarelerden çok daha fazladır. Yerel birimlerde sosyal kontrol mekanizmalarına yakınlık önemli bir avantaj olarak görülmektedir. Belçika’da yerel idarelerin sosyal yardımlar üzerindeki etkisi oldukça fazladır. (Hacımahmutoğlu, 2009:39).

Belçika sosyal güvenlik sistemi, gelir elde edenlerden toplanan sosyal katkı paylarına dayanmaktadır. Her ay işveren, çalışan kişiden kestiği gelirin yüzde 30 ila 40’ını sosyal güvenlik fonuna yatırmaktadır. Çalışan ayrıca brüt maaşının bir kısmını sosyal güvenliğe katkı payı olarak ödemektedir. Bu fon daha sonra sosyal güvenlik ödemesinde kullanılmaktadır ([https://www.belgium.be/en/family/social\\_security\\_in\\_belgium/](https://www.belgium.be/en/family/social_security_in_belgium/)).

Sosyal güvenlik fonunda toplanan sosyal güvenlik katkı payları işsizlik ödemelerinde, hastalık durumunda yapılan yardımlarda, iş kazalarında verilen ödeneklerde, emeklilikte ve aile yardımlarında önemli bir finans kaynağıdır. Belçika ailelere yönelik kapsamlı yardım programını yürüten bir sosyal politika sistemine sahiptir. Ayrıca Belçika’da aile yardımı politikası ile iş-aile dengesini kolaylaştıracak birçok adım atılmıştır. Aile politikaları ile elde edilmek istenen amaçlar; doğurganlık oranının artırılması, ebeveyn ve çocuklar arasındaki bağın güçlendirilmesi, refah seviyesinin yükseltilmesi ve yoksulluk ile mücadele en önemli amaçlardır. Belçika’da her çocuk 18 yaşına kadar çocuk yardımı alabilmektedir. Bunun istisnaları 18 yaşını dolduran birey eğer öğrenciliğe devam ediyorsa 25 yaşına kadar Belçika devletinden çocuk yardımı almaya devam etmektedir. Öğrenci olduğu dönemde başka bir işte çalışıyorsa (yıl içerisinde 240 günü geçmemek şartı ile) çocuk parası yardımı verilmeye devam edilmektedir. Ayrıca engelli bireyler, çırak olarak çalışan ve işsiz gençler içinde çocuk parası hiçbir koşul konulmadan, ödenmeye devam edilmektedir.

## **Lüksemburg**

Lüksemburg, sürekli olarak göç alan ve işgücü piyasası içinde göçmenlerin ve sınıır ötesi banliyölerin en fazla payı olan, bunun yanında son yıllarda önemli bir atılım ile genel ve geniş bir refah rejimi geliştiren tipik bir Bismarck korporatist refah sistemine sahip AB ve OECD üyesi olan bir ülkedir. CAE, Lüksemburg’da tüm aile yardımları ve çocuk yardımları ile ilgili sosyal politikaları uygulayan kamu kuruluşudur. Sosyal politikalar için ayrılan yıllık bütçe 1,1 milyar Euro’nun üzerindedir. Aile yardımı, çocukların aile masraflarına destek olarak ve ebeveynlerin çocuklarını yetiştirmelerine yardımcı olmak amacıyla sağlanan mali yardımlardır. Yani mali destek çocuğun yetiştirilmesi ve eğitimi ile bağlantılı mali masrafları içermektedir. Lüksemburg’da bulunan 30 refah bürosu, belediye ve



sosyal konut idaresi ile yakın işbirliği içerisinde çalışarak maddi yoksunluk durumunda acil barınak sağlanması hususunda da yardımda bulunmaktadır (<http://www.luxembourg.public.lu/en/vivre/logement/beneficier-dun-logement-social/index.html/>). Bunun yanında, ebeveynlere doğumdan sonra bir dizi ödenek programları mevcuttur. **Doğum sonrası** zorunlu tıbbi ziyaretleri gerçekleştiren kadınlara verilen yardımlar bunlardan biridir. **Aile yardımı**, ailenin çocuk sayısına ve her çocuğun yaşına göre aylık nakit olarak ödenmektedir (<https://www.angloinfo.com/how-to/luxembourg/money/social-security>). Çocuk parası almaya hak kazanmak için, yardım alanın 18 yaşın altında olması yeterlidir. Diğer taraftan engelli olanlara her hangi bir yaş sınırı aranmazken, 27 yaşına kadar tam zamanlı öğrenciler de çocuk yardımdan yararlanmaya devam edebilmektedir. Bu yardım aylık olarak, çocuk sayısına ve çocuk yaşına göre ebeveynlere ödenmektedir. Buna göre;

- Bir çocuk için ayda 185,60 €;
- İki çocuk için, aylık 220.36 €,
- Üç çocuk için aylık 267.59 €;
- Her ek çocuk için aylık 361.83 €; artı ödeme yapılır.
- 6-11 yaşlarındaki her bir çocuk için aylık 16.17 €; (ek olarak)
- 12 yaş üstü çocuk başına 48.52 €. (ek olarak)
- Çocuğun ciddi şekilde özürlü olması durumunda aylık 185.60 € eklenmektedir. (<https://euraxess.lu/eng/Daily-life/Allowances/Child-allowance/05.05.2019>). 2000 yılının ilk döneminde yapılan araştırmalara göre; 0-19 yaş arasına yapılan maddi aile yardımları kapsamında en cömert ülke Lüksemburg'dur. (Akbaş 2009:139).

## **Türkiye**

Batı Avrupa ülkelerinde aile yardım politikası uygulamalarının başlaması ve önem kazanmasında en önemli etkenler değişen nüfus yapısı ve doğurganlık hızındaki düşüş etkili olmuştur. Türkiye'de ise aile yardımlarının ortaya çıkışı ve gelişiminde farklı etkenler olduğu düşünülmektedir. Türkiye'nin toplam nüfusu Avrupa'daki birçok devletin nüfusundan fazladır. Fakat Türkiye'de doğurganlık hızı son yıllarda yavaşlamıştır. Buna rağmen yine de nüfus olarak Avrupa ülkelerinden daha yüksek olduğu bilinmektedir (Göçmez, 2005:26).

Birinci Dünya savaşından sonra sosyal yardım anlamında ilk resmi adım olarak, 1920 yılında TBMM Hükümeti tarafından vekiller heyeti içinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na yer verilmiştir (Atalay, 1996:6). Bu dönemde meclis bünyesinde sosyal yardım komisyonu kurulmuş; bu komisyon sosyal yardım karakterli bir kuruluş olan Darüleytamlar'ın denetimi ile ilgilenmiştir (Çengelci,

1996:6). Savaş sonrasında çok partili hayata kadar geçen sürede, sosyal yardım uygulamalarının çok önemli bir yer teşkil etmediği söylenebilir. Bu süreçte daha çok göze çarpan, genel olarak sosyal güvenliğin uygulanmaya çalışılması veya kurumsallaşma eğilimlerinin olmasıdır. Bu dönemdeki bazı kanunî düzenlemeler ve tekavüt (emekli) sandıklarının kurulması; 1930 tarih ve 1730 sayılı Umumi Hıfzı-sıhha Kanunu'nun "belirli sayıda işçi çalıştıran işverenlere hastalık, kaza ve analık hallerinde işçilere sağlık yardımı yapılması konusunda yükümlülük getirmesi" ve 1936'da sosyal sigorta kapsamında 3008 sayılı İş Kanunu'nun çıkarılması gibi uygulamalar, emeklilere ve işçilere koruyuculuk getirmesi noktasında dolaylı bir sosyal yardım olarak kabul edilebilir (Makal, 2002:388).

Türkiye'nin 28 Haziran 1952 tarihinde belirli hükümlerini onaylamış olduğu Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkındaki Sözleşmesinin 40'ıncı maddesinde aile yardımları "Yardım yapılacak hal, mevzuatla tayin olunacağı şekilde, çocukların geçimini sağlama mükellefiyeti" olarak tanımlanmıştır. Yapılacak yardımlar ise sözleşmenin 42'nci maddesinde konulacak şartlar çerçevesinde periyodik ödemeler yapılması; çocuklara yiyecek, giyecek, mesken, tatil geçirme yerleri veya ev idaresinde yardım sağlanması yahut bu yardımların temini olarak sıralanmıştır. Bu sözleşmede riskler bazında iş kazası, meslek hastalığı, analık, hastalık, işsizlik, malullük, yaşlılık, ölüm ve aile yardımı sigorta kolları belirlenmiş ve bu dokuz riske karşı çalışanların sigortalanması tavsiye edilmiştir (Atatanır,2011:149)

### ***Türkiye'de Aile Yardımı Uygulaması***

Mevcut uygulamalardaki şekliyle aile yardımları Batı Avrupa ülkelerinde nüfusun tamamını kapsarken Türkiye'de ise nüfusun belirli bir kesimini kapsamaktadır. Türkiye'de aile yardımı politikaları ailenin geliri gibi faktörler dikkate alınarak uygulanmaktadır. Aile yardımlarının yapılacağı zaman aralığı ve yapılan yardım miktarının kısıtlı olması bu yardım politikasının uygulamada yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu yardımlarla ilgili farklılıklardan beklide en önemlisi yardımın finansmanı açısından ortaya çıkmaktadır (Göçmez, 2005:29).

Türk yardım sisteminin Batı Avrupa ülkelerinden ayırt eden en belirgin özellik, sistematik sosyal yardım şeması olmaması nedeniyle risk durumunda pek çok kişinin aile yardımları ile ayakta durmaya çalışması yani Türk yardım sistemi'nin aile temelli olması ve çok parçalı bir yapıya sahip olmasıdır. Bu iki belirgin özellik sonucu Türk yardım sisteminde meydana gelen problemler her zaman var olmuştur. Bu problemler kurumlar arası eşgüdümün olmaması, sosyal hak kavramının görmezden gelinmesi ve objektif yardım kriterlerinin olmamasıdır (Altun, 2011:144).

Türkiye’de aile yardımlarında muhtaçlık bireysel olarak değil haneye göre değerlendirilmektedir. Aile yardımları özel bütünleşik bir sistem içinde yer almaktadır. Değerlendirme açısından kolaylık sağlaması amacıyla böyle bir kategorileştirmeye gidilmiştir. Türkiye’deki aile politikaları aileye yönelik birbirinden bağımsız yardımlardan oluşmaktadır. Aile kavramı ise resmi nikâh ile evlilik bağına dayanmaktadır (Aktaş, 2014:99).

Türkiye’de mevcut aile yardımları tek elden yapılan yardım olarak değil, merkezi ve yerel birçok birim tarafından yapılmaktadır. Yardım faaliyetinde bulunan birimlerin düzenli ve istikrarlı bir faaliyet yürüttükleri tam olarak söylenemez. Kullanılan ölçütler, personel yetersizliği, kayıt dışı ekonomi, partizan düşünceler ve değişken aile yapıları aile yardım programlarının adil bir şekilde uygulanmasının önündeki en büyük engellerdendir.

Yoksulluğun azaltılması, gelir dağılımındaki adaletsizliğin önlenmesi ve toplumsal huzurun sağlanmasında sosyal yardım politika uygulamaları önemli bir yer teşkil etmektedir. Türkiye’de sosyal güvenlik ve sosyal yardım uygulamalarına ilişkin çeşitli hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Sosyal sigorta uygulamaları için Sosyal Güvenlik Kurumu, sosyal yardımlar içinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) kurularak bu uygulamaların icrasında daha etkin olunması amaçlanmaktadır (Şentürk, 2016:108). 10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 sayılı resmi gazetede Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilmiş ve yeni ismi ile Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sosyal yardımların icrasında görevlendirilmiştir. Türkiye’de aile yardımları için hedef kitle genelde gelir düzeyi düşük, çalışma hayatında olmayan aileler olmasına rağmen çalışma hayatında olan bireyler için de uygulamada olan aile yardımı politikaları mevcuttur (Şentürk, 2016:108).

### ***2.5.2. Aile Yardımlarında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın Rolü***

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu 14.06.1986 tarihinde yürürlüğe giren 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulmuştur. 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, özellikle 24 Ocak 1980 istikrar paketi neticesinde reel gelirdeki düşüş ve gelir dağılımındaki bozulmalar neticesinde oluşan toplumsal baskı sonrası çıkarılmıştır. Kurulduğu tarihten, 09.12.2004 tarihine kadar fonun idari işleri başbakanlığa bağlı bir birim olarak faaliyet gösteren fon genel sekreterliği eliyle yürütülmüştür. 01.12.2004 tarihinde kabul edilen, 09.12.2004 tarihinde de Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla Fon Genel Sekreterliği, baş-

bakanlığa bağlı bir genel müdürlük olarak teşkilatlandırılmış, böylece fon idaresi bu tarihte kurumsal bir yapıya kavuşmuştur (<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/hakimizda/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/sygm-tarihce>).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM), ülkemizde sosyal yardım politikalarının en yaygın, kapsamlı ve organize biçimde yürüten kuruluştur. SYDGM, sosyal yardım faaliyetlerini 1986 yılında çıkarılan 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile oluşturulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarıyla yürütmektedir. Sosyal güvencesi bulunmayan fakir ve muhtaç vatandaşlarımızın temel ihtiyaçlarının (gıda, eğitim, yakacak, barınma, sağlık, gibi) karşılanmasına yönelik yardımlar yapılmakta, ayrıca çalışabilir durumda bulunanların üretken hale getirilmesine yönelik olarak proje destekleri verilmektedir (Güneş, 2009:99).

**Tablo 2. Rakamlarla Türkiye’de Sosyal Yardım (2016)**

<b>Toplam Sosyal Yardım Harcaması Tutarı</b>	<b>32.000.00 (Bin TL)</b>
Sosyal Yardımların GSYH İçindeki Payı	%1,45
Sosyal Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	3.154.069
Düzenli Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	2.342.946
Geçici (Sürelili) Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	2.046.888
SYDTF Kaynaklarıyla Yapılan Yardımlara Aktarılan Tutar	5.018.086.885
2022 Yaşlılık ve Engelli Maaşı Hak Sahibi Sayısı	1.292.355
2022 Yaşlılık ve Engelli Maaşı Toplam Aktarılan Kaynak	4.763.796.699 TL
Gss Primi Devlet Tarafından Ödenen Kişi Sayısı	6.683.106
Gss Pirim Desteği (SGK’ya Ödenen)	7.002.820.942 TL.
Kişi Başı Günlük Harcaması, Cari Satın Alma Gücü Paritesine (SGP) Göre 2,15 Doların Altında Kalan Fert Oranı (2015)	%0,06
Kişi Başı Günlük Harcaması, Cari SGP’ye Göre 4,30 Doların Altında Kalan Fert Oranı (2015)	%1,58
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sayısı	1000
SYDV Personel Sayısı	9.058
SYDV Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi Sayısı	3.839

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, RAPOR 2016:48 <https://ailevecalisma.gov.tr/Uploads/sbg/uploads/pages/arge-raporlar/2016-yili-faaliyet-raporu.pdf>

2019 yılı için, sosyal güvenlik kapsamındaki muhtaç vatandaşlara yardım yapılırken asgari ücretin 1/3 oranı (609,67 TL tutarı) SYDV yardımları için muhtaçlık sınırı olarak kabul edilmiştir. Mütevelli heyeti muhtaçlık sınırı altında olan vatandaşlara yardım için karar verme yetkisine sahiptir (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma vakfı aracılığı ile yapılan bazı aile yardımları aşağıda belirtilen yardım programlarından oluşmaktadır. Bu yardım programlarından sadece bir kaçına yer verilmiştir.

### 2.5.2.1. Gıda Yardımı

SYDGM tarafından taşrada bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına ramazan ayı içerisinde ve kurban bayramı öncesinde ek olarak birer adet periyodik pay (her SYDV’ye mevcut yardım yapılabilir hane sayısına oranla belirlenir ödenek) gönderilir. Ek olarak gönderilen bu periyodik pay, fakir ve muhtaç vatandaşların gıda ve giyim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaları için yapılan bir yardım programıdır. (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Yıl	Kişi	Tutar
2009	Kişi	2.063.363
	Tutar	378.953.254,08
2010	Kişi	861.707
	Tutar	92.364.653,00
2011	Kişi	849.303
	Tutar	106.356.383,89
2012	Kişi	874.847
	Tutar	124.847.985,31
2013	Kişi	658.681
	Tutar	180.700.000,00
2014	Kişi	657.193
	Tutar	226.090.000,00
2015	Kişi	681.364
	Tutar	250.720.000,00
2016	Kişi	656.509
	Tutar	287.230.000,00

**Kaynak:** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

### 2.5.2.2. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yapılan Yardımlar

Eşi vefat etmiş fakat sosyal güvenliğe sahip olmayan fakir ve muhtaç dul bayanlar için 12/02/2012 tarihinde uygulamaya konulan aileyi destekleyici yardım türüdür. Yardım talebinin mütevellî heyetince kabul edilmesi halinde aylık 275 TL olacak şekilde iki aylık periyotlar halinde 550 TL yardım yapılmaktadır. Hane- de sadece kendisinin değil başka bir bireyinde sosyal güvenliği varsa bu yardım

SYDGM düzenli merkezi yardımlar dairesi tarafından durdurulmaktadır. Sosyal güvenliğin kalkması yada sosyal güvenliğe haiz bireyin haneden ayrılması ile durdurulan yardım tekrar aktif hale getirilir. Eşi vefat etmiş bayanın vefat eden eşi ile resmi nikâhlı olması şartı vardır aksi halde bayan bu yardım programından faydalanamaz ([https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/ programlarimiz/sosyal-yar-dim-programlarimiz/](https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yar-dim-programlarimiz/)).

**Tablo 4. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yapılan Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı**

2012	Hane Sayısı	239.376
	Tutar	371.500.000,00
2013	Hane Sayısı	281.141
	Tutar	752.800.000,00
2014	Hane Sayısı	276.680
	Tutar	814.700.000,00
2015	Hane Sayısı	295.697
	Tutar	820.500.000,00
2016	Hane Sayısı	289.987
	Tutar	810.000.000,00

**Kaynak:** ASPB Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

### 2.5.2.3. Öksüz ve Yetim Ailelerine Yapılan Yardımlar

2015 yılında uygulamaya konulan yardım programı kapsamında annesi yada babası yada her ikisi de vefat etmiş olan 18 yaşın altındaki çocuklar için velisi tarafından bağlı bulunduğu SYDV'ye müracaat etmesi ve mütevelli heyetinin kabul etmesi halinde çocuk başı aylık 100'er TL olacak şekilde iki aylık periyotlar halinde 200 TL yardım PTT aracılığıyla ödenmektedir. Bu yardım programına müracaat edebilmek için yine herhangi bir sosyal güvenliğe sahip olmama şartı aranmaktadır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yar-dim-programlarimiz/>).

**Tablo 5. Öksüz ve Yetim Çocuk Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı**

2015	Kişi	35.401
	Tutar	22.837.100,00
2016	Kişi	52.836
	Tutar	53.184.900,00

**Kaynak:** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

#### **2.5.2.4. Şartlı Nakit Transferleri**

Türkiye’de 2003 yılında uygulanmaya başlanan şartlı nakit transferleri yardım programı, faydalanıcısı ilk defa nesnel kriterlere göre seçilmiş ve fayda sahiplerine ait veriler detaylı bir şekilde merkezi bir sistem ile güncellemeye açık bir şekilde kullanılan bir sisteme olarak kurulmuştur. Şartlı nakit transferi yardım programı, önceden tespit edilmiş yada bir hedef olarak belirlenmiş, özellikle yoksul olan kesimlere yalnızca bazı şartları yerine getirmesi ile ödeme yapılan bir yardım programı türüdür. Dünya genelinde yoğun olarak kullanılmaya başlanan bu tür yardım programlarının en önemli özelliği, diğer yardım programlarında olduğu gibi doğrudan nakdi yardımlar aracılığıyla yoksulluğun önüne geçmektir. Bu yardım programı ile yoksul kişilerin temel insani sermayelerine katkıda bulunmak ve yoksulluğun kuşaklararası geçişini engellenmesi amaçlanmaktadır. Şartlı nakit transferleri yardımı kapsamında şartlı sağlık yardımı ile elde edilmek istenen 0-6 yaş arası çocuk sağlık takiplerinin düzenli hale getirilmesidir. Şartlı gebelik yardımı ile gebelik süresince yapılması gereken takiplerin sağlanması ayrıca hastanede yapılan doğum için ise yine tek seferlik yapılan bir yardım söz konusudur. Şartlı eğitim yardımında ise okula devamlılık ve kız çocuklarının okutulmaya teşviki en önemli amaçlardandır.

Türkiye’de uygulanmakta olan Şartlı Nakit Transferleri yardım programının hedef kitlesi şu şekilde tanımlanmaktadır:

- 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamına giren,
- Maddi zorluklardan dolayı 0-6 yaş arasındaki çocuklarının düzenli sağlık muayenelerini yaptıramayan,
- 6-17 yaş arasındaki çocuklarını ise temel eğitime gönderemeyen aileler,
- Gebeliği boyunca yeterli beslenme koşullarını sağlayamayan, sağlık kontrollerini yaptıramayan; doğumlarını hastanede gerçekleştiremeyen ve loğusalık dönemi boyunca doktor kontrolüne gidemeyen gebe kadınlar için yapılan yardım programıdır (Esenyel 2009:9-49).

#### **2.5.2.5. Doğum Yardımı**

633 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen Ek-4’üncü maddesi kapsamında 15/05/2015 tarihinden itibaren her tük vatandaşı ve mavi kart sahiplerine, canlı doğan birinci çocuğu için 300 TL, ikinci çocuğu için 400 TL, üçüncü ve sonraki çocukları için ise 600 TL tutarında doğum yardımı yapılması yer almaktadır. Doğum yardımı, 15/05/2015 tarihinde ve sonrasında gerçekleşen canlı doğumlar için verilmektedir. Ancak ödemeye esas çocuk sırasının tespitinde, 15/05/2015 tarihinden önce doğmuş olan çocuklar da sıralamaya dâhil edilmektedir. Doğum



yardımlarını annenin sağ ve Türk Vatandaşı olması durumunda anneye verilmekte, başvurular ise Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, Sosyal Hizmet Merkezleri ve yurtdışında Konsolosluklar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan kişilerin başvuruları ise ilgili kurumlarına yapılmaktadır. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

**Tablo 6. Doğum Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı**

2015	Kişi	658.663
	Tutar	241.638.435,00
2016	Kişi	1.175.124
	Tutar	512.441.184,00

**Kaynak:** Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

## SONUÇ

Yoksulluk insanlık tarihi kadar eski olan toplumsal bir sorundur. Her dönem yoksulluk olayına farklı çözümler sunulmuştur. Fakat 1800'lü yıllarda sanayi devrimi ile birlikte endüstrileşen toplumların çoğalmasi ile zengin-yoksul kesim arasındaki uçurum giderek açılmış, yoksulluk kaynaklı halk hareketlerinin baş göstermesine neden olmuştur. Sosyalizm düşüncesinin başta Avrupa olmak üzere evrensel bir harekete dönüşmesi ile iyice içinden çıkılmaz hale gelen kapitalist sistemde çözüm arayışları hız kazanmıştır. Bu süreç sosyal politika kapsamında sosyal yardımların, bir zorunluluk olma haline dönüşmüştür. Aile ve çocuk yardımlarının kökenine inildiğinde, kapitalist sistem savunucularının yoksulluk ve muhtaçlık nedeniyle ortaya çıkabilecek sosyalist hareketin önünü kesmeyi amaçladığı görülecektir.

Yoksulluğun önlenmesi için en kabul gören yardım kategorilerinin başında yer alan aile ve çocuk yardımları sosyal devlet anlayışı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Sosyal yardımlar kapsamında olan aile ve çocuk yardımlarının evrensel bir uygulanma biçimi söz konusu değildir. Ülkelerin gelişmişliği, konjonktürel yapısı, yaşam biçimi, gelenek ve inançları gibi birçok etken, global çerçevede benzeşik bir yardım programı uygulanmasını engellemiştir. Aynı sosyal refah modelini uygulayan ülkelerde dahi kendi aralarında yardım kategorileri, dağıtım şekli ve hedef kitlelerin tespiti gibi uygulamada çok büyük farklılıklar bulunmaktadır.

Açık aile politikası; Fransa, Almanya, Belçika ve Lüksemburg'da uygulanmakta iken 2012 yılında Türkiye'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile uygulanmaya başlamıştır. Aile refahının sağlanması ve nüfus doğum hızının

artırılması amacı ile kurulan bakanlığın, devletin aileye ve aile refahına verdiği önemin bir göstergesi olarak sunulmuştur.

Korporatist ülkeler olan Almanya, Fransa, Belçika ve Lüksemburg'da aile yardımları ve çocuk yardımları herkesi kapsarken, Türkiye'de bu yardım kategorileri bazı özel şartlara haiz aileleri kapsamaktadır. Türkiye'de aile ve çocuk yardımları çok parçalı bir yapıya sahiptir. Farklı kurum ve kuruluşlar ile merkezi ve yerel birçok yapı birbirinden bağımsız bir şekilde bu yardım faaliyetlerini yürütmektedirler.

Korporatist ülkelerde aile ve çocuk yardımları için tüm ailelere farklı karar ve uygulama olmaksızın objektif olarak uygulanmakta iken, Türkiye'de bu yardımların ulaşacağı hedef kitle, kullanılan kriterler, partizanca düşünceler, çok yönlü gelir araştırmalarında ciddi aksaklıkların oluşması, kurumlar arası bilgi alışverişinde eksikliklerin yaşanması ve kayıt dışı gelirin araştırmalara yansımaması gibi nedenler muhtaçlığın tespitinde önemli engeller olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca yetersiz personelden dolayı adaletsiz bir muhtaç tespit ve yardım dağıtım modeli uygulaması Türkiye'de yaşanmaya devam etmektedir.

Yoksulluğun hangi yöntemler ile tespit edildiği, aile ve çocuk yardımı yapılan hedef kitlenin muhtaçlığının ne kadar gerçekliği yansıttığı önemlidir. Türkiye'de hedef kitlenin muhtaçlığının tespitinde çok farklı kıstasların kullanıldığı görülmektedir. Bu kıstasların farklı olma nedeni, birçok kurum ve kuruluşta yoksulluğu azaltmak amacı ile yardım yapma yetkisinin verilmesidir. Türkiye'de yerelde özellikle belediyeler aracılığı ile yapılan aile yardımlarında, partizanca davranışlar adil olmayan bir yardım dağıtımına neden olmaktadır. Aile yardımlarında adil olmayan dağıtım ve keyfi uygulamalar Türkiye açısından hedef kitleye yardımların ulaştırılmasında zorluklar yaşatmaktadır.

Türkiye'de farklı kurum ve kuruluşların yaptığı aile yardımları birçok suiistimale kapı aralamaktadır. Müracaat esas olduğundan muhtaçlığını kullanarak her yardım kuruluşuna müracaatlar olmakta, kurumlar arası kopukluk bu olayın fark edilmesini engellemektedir. Ayrıca müracaat etmenin getirdiği önemli bir dezavantaj ise muhtaç olup da onur gurur meselesi yapan fertlerin veya ailelerinin tespitinin güçleşmesi ve zamanla bu ailelerde muhtaçlığın daha çok artması problemini beraberinde getirmektedir.

## KAYNAKLAR

- ASB (2019) Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2019. <https://www.ailevecalisma.gov.tr> Erişim Tarihi:03.01.2019
- Akbaş, Dilek, *Avrupa Birliği Sosyal Politikası*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2009.
- Aktaş, Asuman, *Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırmalı Politika Önerileri*, (Uzmanlık Tezi), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2014.
- Albayrak, Nurettin, *Almanya Avusturya ve İsviçre’de Aile Yardımları ve Çocuk Parası*, (Uzmanlık Tezi), T. C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2014.
- Altun, Özgür, *Türkiye’de Uygulanan Yoksullukla Mücadele Programları ve Etkinlikleri*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011.
- Angloinfo (2019) ([www.angloinfo.com](http://www.angloinfo.com)) Erişim Tarihi: 05.05.2019
- Ansiklopedi.Biz (2019) ([www.ansiklopedi.biz](http://www.ansiklopedi.biz)) Erişim Tarihi: 25.03.2019
- Atatanır, Hicran. (2011). “Sosyal Güvenlik ve Aile Yardımları Uygulamaları”. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 2 (1), 143-169.
- Avrupa Birliği’nde Sosyal Güvenlik (<http://www.sgk.gov.tr>) Erişim Tarihi: 27.08.2019
- Belgium.be (2019) ([www.belgium.be](http://www.belgium.be)) Erişim Tarihi: 10.05.2019
- Bundesministeriums für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (2019), ([www.bmfsfj.de](http://www.bmfsfj.de)) Erişim Tarihi: 03.04.2019
- Cleiss ([www.cleiss.fr](http://www.cleiss.fr)) (2019) Erişim Tarihi: 01.05.2019
- Esenyel, Caner, *Türkiye’de ve Dünyada Şartlı Nakit Transferi Uygulamaları*, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi), T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara 2009.
- Evans Roy, *The Social Institutions of France*, science publishers, Newyork 1983.
- Familienkasse (2019) ([con.arbeitsagentur.de](http://con.arbeitsagentur.de)) Erişim Tarihi: 05.04.2019
- Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı, Özetle Sosyal Güvenlik([www.bmas.de](http://www.bmas.de)) Erişim Tarihi: 25.03.2019
- Federal Ministry of Education and Research ([www.research-in-germany.org](http://www.research-in-germany.org)) Erişim Tarihi: 03.04.2019
- French entree ([www.frenchentree.com](http://www.frenchentree.com)) Erişim Tarihi: 01.05.2019
- Göçmez, Özlem, *Aile Yardımı ve Türkiye Uygulaması*, (Sosyal Sigorta Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı, Ankara 2005.
- Gümüş, Ali Tarık, *Sosyal Devlet Anlayışının Gelişimi ve Dönüşümü*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Güneş, Samet, *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri*, T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara 2009.
- Hacımahmutoğlu, Hande, *Türkiye’deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi*, (DPT Uzmanlık Tezi), Ankara 2009
- IDEAS ([ideas.repec.org](http://ideas.repec.org)) Erişim Tarihi: 02.05.2019
- Karabulut, Alpaslan, *Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Yardımların Tek Merkezden Yürütülebilirliği*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011.
- Kaufmann, Offman, “Fransa’da Sosyal Güvenlik” (Çev.: Tankut Centel), *Çimento İşveren Dergisi*, 1 (13), 4-15, 1999.
- Kaya, Ersin, *Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli*, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi), T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara 2009.
- Lu ([luxembourg.public.lu](http://luxembourg.public.lu)) Erişim Tarihi: 02.05.2019
- PERFAR ([www.perfar.eu/](http://www.perfar.eu/)) Erişim Tarihi: 05.04.2019
- Population division, ([www.un.org](http://www.un.org)) Erişim Tarihi: 01.05.2019

## Güncel Ekonomi Çalışmaları II

- Scheller International (scheller-international.com) Erişim Tarihi: 07.04.2019
- Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (sosyalyardimlar.aile.gov.tr) Erişim Tarihi: 25.03.2019
- Şentürk, Fatih, “Türkiye İçin Bir Aile Sigortası Önerisi”, [Elektronik Sürüm], *Sosyal Güvence Dergisi*, 9 (5), 2016, 102-139
- Reuters (www.reuters.com) Erişim Tarihi: 22.05.2019
- Rosanvallon, Pierre, *Refah Devletinin Krizi*, (Çev. Burcu Şahin), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2004.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, “*Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü*”, Ermat Matbaacılık, Ankara 2010.
- Taşçı, Faruk, “Avrupa Birliği Sosyal Güvenlik Sistemi ve Türkiye: Harcamalar Üzerinden Karşılaştırma”. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 13 (1), 59-101, 2013.
- Taşpınar, Neşe Seray, *Avrupa Birliği Sosyal Politikası: Avrupa Birliği Sosyal Modeli ve Türkiye*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2006.
- Türkoğlu, İrfan, “Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik” *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (3), 275-305, 2013.
- TÜSİAD, “*Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Avrupa Birliği ile Karşılaştırma*”, Lebib Yalkın Yayınları, İstanbul 2000.
- World Bank, “Global Economic Prospects, Trade”, *Regionalism and Development* 2005.